

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI

UDGIVNE AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB

---

3. RÆKKE. IV. BIND.

REDIGERET AF

VILLADS CHRISTENSEN

I KOMMISSION HOS TILLGES BOGHANDEL
I KØBENHAVN

TRYKT I AARHUS STIFTSBOGTRYKKERI

1904—05

Breve til Provst Casper Schade i Nykøbing paa Mors.¹⁾

I. Breve fra Johan Bülow til Sanderumgaard.

I.

Sanderumgaard pr. Odense, d. 16. Juli 1808.

Deres Velærværdighed!

Som Elsker af Historien, især Fædrelandets og det som hører til sammes bedre Kundskab, har jeg med megen Fornøyle læst Deres Forsøg til en Beskrivelse over Øen Mors. Men da jeg forgiæves har ventet paa Fortsættelsen²⁾, og frygter for, at dette nyttige Værk ganske er standset, i denne Tid da man altfor gjerne læser Spøgelse Historier og Røver Romaner, saa vover jeg, at bede D. V. at underrette mig om de Midler, som kunde bidrage til at Deres Værk blev fuldendt? — De vil maaskee undre Dem over mit Spørgsmaal — De kiender mig ikke — men jeg har allerede sagt, at jeg med Fornøyle har læst Deres alt udkomne Værk, og længes efter Fortsættelsen. Skulde et Bidrag til Trykningen være velkomment, da tillad gunstigst at jeg tilbyder det! — ogsaa ønskede jeg, om det behager Dem at modtage mit Tilbud, at De vilde sende mig nogle gode Tegninger af Morsiske Old Sager m. m. som jeg gjerne vilde besørges stukne i Kobber, hvormed De kunde pryde Deres Bog og gjøre den end mere interessant. — Førend jeg kan indlade mig nærmere om denne Sag, ønsker jeg mere Oplysning om D. V. Hensigt, og om ogsaa De vil indlade Dem med mig derom! — Deres gunstige Svar vil jeg for-

¹⁾ Brevene tilhører Konsul A. H. Schade i Nykøbing.

²⁾ Første Hefte udkom 1806, den samlede Beskrivelse først 1811.

vente, og bede Dem imidlertid, at være forsikret om, at jeg med sand Høragtelse har den Ære at forblive

Deres Velærværdigheds ærbødige Tiener

J. Billow.

2.

Sanderumgaard, d. 29. Juli 1809.

Deres Velærværdighed!

At jeg nu først besvarer Deres meget ærede Skrivelse af 17de Sept. f. A., derfor kunde jeg vel anføre adskillige Aarsager, men vil kun nævne den: at jeg ventede ved samme Lejlighed at kunne give Efterretning om Kobberne til Deres Morsøes Beskrivelse. — Disse ere nu færdige, som De af hoslagde Aftryk vil see. — Med Fornøjelse har jeg betalt Stikningen. — Formaten af Kobber Pladerne har Hr. Prof. Nyerup opgivet. En Note af Kobberstikkeren lægges herhos, hvis Besvarelse De ved Prof. Nyr. kunde lade besørge til Kobberstikkeren og nærmere afgjøre det nødvendige o. s. v. Og saaledes ere da Kobberne færdige, hvormed jeg haaber, at Deres Velærværdighed er tilfreds. Nu kan man vel vente snart Deres interessante Værk udgivet. — De lovede Et Hundrede Rdlr. ligge færdige til Afsendelse med Posten til Dem Selv, eller og, om De hellere vil de skal udbetales i Kiøbenhavn, hvilket alt kommer an paa Deres nærmere Bestemmelse. De mig tilsendte Oldsager og Tegninger ere Hr. Pr. N. tilstillede. For det Exemplar af Deres Bogs 1ste Hefte er jeg D. V. meget forbunden. Med Længsel venter jeg nu at see Deres Værk udgivet, og dersom De vil tillade mig at bidrage til flere af Deres Værkers Udgave, vil det være mig en sand Fornøjelse.

Gode Efterretninger om Deres Helbreds Tilstand vil særdeles glæde mig. — At De maae leve i mange Aar og med Fornøjelse maae virke til vort Fødelands Gavn og Oplysnings og Kundskabs Udbredelse, det ønsker jeg af Hjertet!

Med disse oprigtige og patriotiske Ønsker og med sand Høysagtelse for Dem, henlever jeg

Deres Velærværdigheds
ærbødigste og hengivneste Tiener
J. Bülow.

3.

Sanderumgaard, d. 23. Juni 1810.

Deres Velærværdighed!

Det har gjort mig hjertelig ondt at see af Deres Brev som De under 6te d. M. har bæret mig med, at De har været syg, og var endnu ikke ganske helbredet. — Ikke mindre deeltager jeg i Deres huslige Sorg.¹⁾ — Maatte De snart forvinde ald Sorg og Gjenvordighed, og nyde endnu mange lykkelige Dage! — Trøst behøver jeg ikke at give Dem, De vil selv finde nok deraf, der hvor den ene er at finde. — Tab kuns ikke Modet. — Først naar det er tabt, er det snart ude med os Mennesker.

Jeg takker Dem skyldigst for de første Arks Tilsendelse af Mors's Beskrivelse. Den nye Udgave er meget smukkere end den gamle, skøndt Bogtrykkeren ei ganske har befriet den fra nogle Pletter. De ville ikke gjøre Dem den Ulejlighed at sende Fortsættelsen deraf, førend hele Værket kan lade sig see ganske færdigt. — At jeg, med flere, ønsker det snart maa skee, det kan De være vis paa.

Saa gik da den smukke Udsigt for mig tilgrunde, at kunne bidrage til en Beskrivelse af Fuur Land ved Dem! — Ville Deres Velærværdighed give mig en anden Lejlighed til at bevise Dem min Beredvillighed og Gavne Lyst, hvor velkommen vil den ikke være mig! —

Hvorfor vil D. V. ombytte Deres nuhavende bedre Kald med et andet mindre, skøndt paa et mere sundt Sted? Det Spørgsmaal vilde De tilgive mig! — Jeg vilde gjerne have

¹⁾ Provst Schades første Hustru Rebecca Marie f. Otzen var død 8. Juni 1810.

Dem bosat her paa vor lykkelige Øe. — Jorden er skøn her, Luften sund, og det der er imellem ikke værre end paa andre Steder. Jeg har en Brodersøn og Ven som er Deputeret i det Danske Cancellie¹⁾, og veed, han har megen Agtelse for Dem — Andre i dette Collegio har det vel ikke mindre — Haab og Tillid. Jeg vover nu at gjøre D. V. et Forslag — men dobbelt voveligt for mig, der ikke personlig er kiendt af Dem — Kun Hensigten kan og bør undskyldes mig. — Men kort til Sagen: De sætter Dem paa Deres egen Vogn, lader Deres egne Heste drage Dem til Sanderumgaard, hviler Dem ud her — begiver Dem derefter paa samme Maade til Kiøbenhavn og anbringer der Selv Deres Anliggende for Kongen og andre Vedkommende — (Præsidenten i Cancelliet²⁾ er og min gl. Ven) — og Resultatet af dette kan blive: Deres første 5 Aars Ønskes Opfyldelse, og vil blive: Deres Helbreds Opnaaelse ved Legemets Bevægelse og Sindets Opmuntring og Adspredelse. — De vil nu gjøre Indvendinger, det forud seer jeg. — De er jo endnu ej ganske frisk og Sindet er forstemt. — Rejsen er kostbar, ikke sandt, Mors's Beskr. under Trykning — og Beltet vanskeligt at komme over . . . . Det sidste er næsten det værste. — Et Hundrede Rixdlr. ville De ikke forsmaa at modtage af min Haand til Hjelp til Rejse Omkostningerne. — Og lykkes saa alt for Dem, hvem vil da være glædest — De eller jeg? — Betænk Dem nu ikke for mange Timer, men pak strax ind -- og 2 Dage i det seneste, efter at have læst Dette, sætter De Dem paa Rejse Vognen — og saa — give Gud Dem en lykkelig Rejse i alle Henseender! Amen!

Med sand Høyagtelse henlever jeg

Deres Velærværdigheds ærbødige Tjener

J. Bülow.

---

¹⁾ Christoffer Schøller v. Bülow, Deputeret i Cancelliet 1802—16.

²⁾ Frederik Julius Kaas, senere Statsminister.

Sanderumgaard, d. 20. Juli 1811.

Deres Velærværdighed!

Efter et i mange Henseender saare behageligt Ophold i Kiøbenhavn, er jeg nu, siden nogle Dage, igien hos mine Huus-Guder paa mit kiære Sdgd. — Ved min Hiemkomst hertil forefandt jeg D. V. meget ærede Skrivelse af 12te f. M. og med sidste Post modtog jeg et Senere meget behageligt af 13. d. M. For begge ville De modtage min skyldige Taksigelse. For Deres Deltagelse i den mig beviiste Kongl. Gunst — som meget uventet blev mig beviist — og Deres Lykønskning i den Anledning, er jeg Dem meget forbunden.¹⁾

Det er mig kiært at Horn[emanns] Plantelære var D. V. velkommen.²⁾ — Mit Opholdssted er langtfra at være et Paradiis, men jeg er meget lykkelig og tilfreds her. — Deres Orobus³⁾, som jeg tilligemed de velk. trykte Ark har modtaget, venter paa Prof. Hornemanns Komme — som jeg hver Dag venter hertil — for at han nærmere kan undersøge Planten, hvorefter jeg strax skal have den Ære at berette Dem Resultatet. Det er glædeligt at Bogtrykkeren omsider er kommet til sin Synds Erkiendelse, saaledes at det giver Haab om, at man nu snart kan vente Deres interessante Bogs Udgave, som man saa længe har ventet efter. Mig synes, at D. V. ved at give Deres 13. C. den Indretning som det har, fuldelig har opnaaet Deres Hensigt. Maaske kunde under § 10 have været omtalt de Opskrifter paa Morsingernes farve Maade, som kunde kaldes nationale? — De Morslandske Proprietairers Biographier synes mig — tilgiv at jeg fremfører min individuelle Mening — burde slet ikke finde Sted

¹⁾ Bülow blev i 1811 opflyttet fra 1. Rangklasse Nr. 10 til samme Klasse Nr. 8.

²⁾ Professor Hornemanns Plantelære var udkommet 1796, foranlediget ved en af Bülow udsat Præmie; 2. Udgave 1806.

³⁾ En Bælgplante (Glatbælg).

i Deres Bog — kuns blot deres Navne saa langt Historien eller De af hidtil ukiendte Documenter kunde udfinde dem. Kobbretavlerne have, som jeg tror allerede at have berettet D. V., længe ventet hos Hr. Clemens¹⁾ efter Afhentelse. — Jeg talte da jeg var i Kiøbenhavn, med Pr. Nyerup derom. — I Henseende til Pladernes Forandring med Nr., da tillad mig at jeg aabenhjertig siger Dem, at jeg frygter for, at Hr. Clemens, skøndt min gode Ven, og skøndt jeg har betalt ham Pladernes Stikning, ei gjør det gierne i denne Tid, da han er meget sysselsat med H. H. Prints Christians Portrait som snart skulde være færdig. — Ugierne vildé jeg anmode ham om hiint Arbejde. — Ved en Anmærkning tilsidst i Bogen, skøndt jeg tilstaar det er [!] ikke er til Ziir for den — kunde maaske Mangelen nogenledes afhjelpes. — De Hrr. Virtuoser eller Kunstnere maa man omgaaes med øm Varsomhed. — Af Venskab paatog Hr. C. Stikning for mig, og jeg anmodede ham derom, uagtet det ikke er hans Arbejde, da jeg kiendte hans Nøyagtighed. — — Gid jeg nu snart saae Deres Bog færdig! Man kan nu haabe at see Ønsket opfyldt. — Naar den en Gang har seet Lyset, vil De vist begynde paa et nyt Arbejde, og da ønsker jeg, De ville betroe mig Deres Hensigt. —

Af mit ganske Hjerte ønsker jeg Dem et godt Helbred, og beder De stedse vil være forsikret om den fuldkomne Høyagtelse, hvormed jeg henlever

Deres velærværdigste [!] ærbødigste Tjener

J. Bülow.

5.

Kiøbenhavn d. 1. Sept. 1812.

p. M.

Deres Høiærværdigheds Skrivelse og dermed fulgte Beskrivelse over Øen Mors har jeg modtaget; i det jeg aflægger Dem min forbindtligste Tak for samme, kan jeg ikke nægte

¹⁾ Johan Frederik Clemens, kgl. Hofkobberstikker, † 1831.

mig den Fornøjelse at bevidne Dem, med hvor megen Interesse jeg har læst Deres med saa megen Kundskab og Flid udarbejdede Topographie over en vigtig Deel af Danmark; maatte flere følge Deres Exempel, saa vilde den saa nyttige og uundværlige Kundskab til vort kiære Fødeland blive meer og meer almindelig, og uberegnelig Nytte og Gavn derved stiftes.

Med de bedste Ønsker om stedsevarende Held for Dem og Deres Familie, undertegner jeg mig

Deres Høiærværdigheds tjenstskyldigste

Bilow.

6.

Sanderumgaard, d. 19. Jan. 1814.

Deres Velærværdighed!

Deres meget ærede og velkomne Skrivelse af 5. d. M. giver mig den glædelige Forvisning om, at jeg ikke allene vedbliver at være i Deres gunstige Erindring, men at De og tænker paa mig med gode Ønsker for mit Vel. — Vær forsikret om, at jeg sætter største Priis paa begge Dele af en Mand som jeg, skiøndt jeg ikke har den Lykke personlig at kiende ham, bær sand Høyagtelse for. Dersom mine varme og oprigtige Ønsker maae opfyldes for Deres Velgaaende, da vil De leve lykkelig og fornøyet i dette og mange paafølgende Aar! Forsynet ville derved give Dem Lyst og Kræfter til at gavne vort siunkne men kiære Fædreland paa mange Maader!

Mit Løfte om at sende D. V. en Fortsættelse af min Haves Blomster-Calender til forrige Aars Udgang, opfylder jeg med Fornøjelse herved ¹⁾, skiøndt den ikke er saa fuldstændig som jeg ønskede den at være, hvortil Aarsagen er, at jeg maatte gjøre, forrige Sommer, en Reise til Kiøbenhv. som standsede mine Optegnelser. — De maae tage tiltakke med den som den er. — Vil Gud jeg endnu skal leve dette Aar, da agter jeg at fortsætte Optegnelserne, skiøndt det er

¹⁾ Kalenderen findes ikke.

mere for Morskab end for Nyttens Skyld, og sende Dem Resultatet til sin Tid.

Da jeg ikke tvivler om Deres Velærværdigheds Deeltagelse i alt det der kan bidrage til Almene Kundskabers Udbredelse, saa skal jeg ved første gode Leilighed og sende Dem en Efterretning om Fyens Stiftsbibliothek, der har vor Biskop Plums Iver og Lyst saameget at takke.

Efter et Glimt af Haab, som De har behaget at give mig i et af Deres ærede Breve, venter jeg med Glæde at De vil forøge vor Fædrenelands Litteratur med endnu et interessant Arbeide. Jeg ønsker meget det maatte komme for Lyset, men jeg ved altfor vel hvormange Hindringer der i disse sørgelige og dyre Tider standser mangt et nyttigt Skrifts Udgave, og tilføyer derfor endnu det Ønske: at kunne lette dem om ikke ganske at rydde dem af Vejen! — Den velfortiente Skønsomhed, hvormed Publicum optog Morsøes Beskrivelse kan ikke andet end give Dem Mod og Lyst til fremdeles at gavne i det Litterairiske Fag ved Deres Kundskab og Flid.

Med sand Høiyagtelse har jeg den Ære at forblive
 Deres Velærværdigheds
 ærbødigste og hengivneste Tjener
J. Bülow.

7.

Sanderumgaard, d. 26. Jan. 1815.

Deres Velærværdighed

har meget glædet mig med Deres meget ærede Skrivelse af 4. d. M. — At være i de Godes Erindring, sætter jeg høy Priis paa, og min Attraa skal stedse være at fortiene den. — Jeg er rørt ved D. V. gode Ønsker for mit Velgaaende, og takker Dem for at De vilde sige mig det. — Maatte De, og kiære Familie, i mange Aar leve saa lykkelig som jeg af mit ganske Hierte ønsker det! —

Deres Blomster-Calender var mig saare velkommen. — Jeg tager mig den Frihed herhos at lægge min ¹⁾, men den er endnu mindre interessant end dens Forgiængere, hvortil der paa den Tid vare adskillige Aarsager. — Jeg haaber at den, for i Aar, hvis Gud sparer mig Liv og Helsen, skal blive mere udførlig. Vistnok ere de Resultater, som Man kan drage af slige Optegnelser, mere morsomme end vigtige. At jeg ikke gjør Forskiæl paa Have og Mark, kommer deraf, at den første er henved 30 Td. Land, og at jeg begyndte den (Calenderen) saaledes.

Det er artig nok, at Frøet af Cyt: Laburnum ²⁾ blev hos Dem liggende et Aar over i Jorden inden det kom op. Det har jeg aldrig bemærket hos mig — Mon Clima skulde være Skyld deri?

Det smerter mig, og det vil visselig smerte flere, at D. V. har ganske opgivet at være Forfatter for Fremtiden. Enhver taler med Berømmelse om Morsøes Beskrivelse, med Ønske, at han havde mange af det Slags; thi da først kan man vente en Beskrivelse over hele Danmark som den burde være! Jeg vil dog glæde mig i Haabet, at De vedbliver at samle for vor Litteratur, og at en blidere Tid vil komme, da man seer Frugten deraf.

Til Deres Velærværdigheds ny Indtrædelse i Ægtestanden lykønsker jeg Dem af mit ganske Hierte! ³⁾ — Det er ikke godt, at Mennesket er ene. — I enhver Alder er det behageligt at have en passende Ven og tro Ledsager. — Af alle Lyksaligheder er den huslige vel en af de største. — I Dag glæder jeg mig endnu over det Ja! som min Kone gav

---

¹⁾ Kalenderen findes indlagt paa en lille Seddel.

²⁾ Cytisus Laburnum, Guldregn.

³⁾ Provst Schade blev gift 2. Gang 1814 med en Søster til sin første Hustru.

mig for 30 Aar siden paa samme Dag. Hvormeget har jeg ikke at takke Gud for ogsaa i den Henseende.¹⁾

Jeg kan let, ved at sætte mig i Deres Sted, forestille mig hvor ondt det har gjort Dem, at skille Dem af med Deres Natural-Samling, da jeg ogsaa har mistet min, men paa en ganske [!] Maade, da Christiansborgs ulykkelige Ildebrand berøvede mig en skøn Samling af Conquillier, Instrumenter, Oldsager m. m. m. som blev et Rov for Luerne — Lykke var det dog for mig, at mine Bøger allerede vare i god Behold her hos mig, hvis Tab vilde have gjort mig endnu mere ondt. — Min ikke ubetydelige Myntsamling havde jeg og faaet herover. — Nu har jeg indskrænket min Samling til de to sidste Dele, og Omkostningen jeg har derved, erstattes rigelig ved den Fornøjelse jeg har deraf. — Paa Landet, og saa eensom, især om Vinteren, som jeg lever, maa Man have noget af alle Slags at moroe sig med.

Gud bevare Dem, og lade Dem leve lykkelig i mange Aar, med dette igientagne Ønske og med Forsikring om fuldkommen Høyagtelse henlever jeg

Deres Velærværdigheds ærbødigste Tiener

J. Bülow.

8.

Sanderumgaard, d. 20. Marts 16.

Deres Velærværdighed!

Med sidste Post modtog jeg Deres meget ærede Skrivelse af 9. d. samt en Kiste fuld af Penge. Men hvorledes skal jeg nu takke Dem for saa megen Godhed! De har berøvet Sig Selv saa mange rare Mynter for at forøge min Samling! — — Med Undseelse modtager jeg dem, og med

¹⁾ Om Bülows Ægteskab skriver Prof. Holm i Biogr. Lexikon: »Da han 21. Maj 1785 havde ægtet Else Marie Hoppe, en Datter af Konferensraad H., en hæslig og saare lidet begavet, men rig Dame, satte den Formue, han derved vandt, ham i Stand til at leve som en meget velstaaende Godsejer«.

Undseelse har jeg læst det De har været saa god, ja altfor god, at skrive i Pakken der indesluttede den jomfruelige Foræring, i hvor gierne jeg deri læste Deres Navn. Iblandt Mynterne fandt jeg adskillige som især vare mig velkomne, En af Chr. 1. En dito af Chr. 2. o. fl. som savnedes i min Samling. Hav Tak, tusend Tak, for saameget rart!

Det forekommer mig noget forunderligt at D. V. endnu ikke har modtaget de Bøger som jeg tog mig den Frihed at tilsende Dem i en Pakke til Pastor Henneberg ¹⁾ og bad ham at besørge videre. Kammerherre Scheel, som reiste til sine Godser i Vensyssel lovede ganske vist at aflægge Pakken i Aalborg. — Jeg venter ganske vist at Alt kommer til sin Bestemmelse, og at man da kan sige Tandem etc ²⁾ — Hoslagde Prædikener, maae De tillade mig herved at sende, da jeg tænker at de fornøyer Dem at læse, som de fornøiede mig, og da de ikke saa lige ellers vilde naae Morsøe.

Jeg seer at vi nogenlunde tænke eens om Dyrene — troer De nu og det samme som jeg: at ligesaa vist, som jeg er forsikret om, at der er et forædlet Liv der venter paa Menneskets Aand efter Legemets Død; saa vis er jeg paa, at det mindste Kryb har et forædlet Liv i Vente? —

Saameget som jeg sørger over, at D. V. af Mangel paa Tid og overlæsset med Embedsforretninger ikke kan finde Leilighed til nye Værkers Udgave; saa er det mig dog saare kiært at see, at De af de nye samlede Materialier kan vente et Tillæg til Deres saare interessante og følgeværdige Beskrivelse over Mors at udgive; men her maae D. V. tillade mig det Ønske, og opfylde det, at den hele Bekostning derpaa maa gaae paa min Regning! —

Jeg seer at vi har, paa vores lykkelige Ø, havt en strængere Frost end De har havt paa Mors — d. 11. f. M.

¹⁾ Knud Henneberg, Kapellan ved Budolfi Kirke i Aalborg 1785 — 1832.

²⁾ Endelig kommer osv.

Kl. 4^{1/2} Slet om M. frøs det 13° under 0° — men det var og kun een Morgen at det frøs saameget — d. 9. frøs det dog 12° paa samme Tid. — Om Aftenen Kl. 10 Sl. frøs det d. 8. og 10. 11° — høyere kom det ikke.

Ogsaa jeg seer med Glæde Foraaret imøde, skiøndt jeg denne Vinter, som de foregaaende jeg har tilbragt her, har levet, G. s. T., meget vel og lykkelig. D. 6. saae jeg den første Vibe og for 2 Dage siden den liflige Stær. I Gaar begyndte vi først at kunne grave i Jorden i Haven, som dog endnu paa mange Steder er fuld af Sneedriver. Saaledes ser det ud her. —

Gud give Dem, ædle Mand, al den Lykke som jeg af Hiertet ønsker Dem, og vilde De dertil være forsikret om, at jeg med sand Høyagtelse stedse henlever

Deres Velærværdigheds

ærbødigst hengivne og forbundne Tiener

J. Bülow.

I Dag har jeg meget Hastværk, tilgiv Følgen deraf som her kiendelig mærkes.

II. Breve fra Handelsgartner Henrick Beck i Aalborg og fra hans Søn Zoologen Henrick Beck.

I.

Aalborg, d. 7. Sept. 1817¹⁾.

Høistærede Hr. Pastor!

Allerede for længe siden burde jeg have givet Deres Høiærværdighed Efterretning fra mig, men en Sygdom i Fing-

¹⁾ Dette Brev er rimeligvis fra den ældre Henrick Beck. Sønnen var paa dette Tidspunkt endnu Discipel i Aalborg Latinskole, hvorfra han blev dimitteret 1818. Rigtignok fremgaar det af det følgende Brev, at han allerede som Skolediscipel har brevvekslet med Provst Schade om naturhistoriske Emner. Men Haand-

rene forbød mig at skrive. Undskyld derfor, at jeg ikke før har aflagt min skyldige Taksigelse for de mig tilsendte Bøger, Planter og Insecter, der vare mig særdeles kjærkomne.

Indlagte 30 Rbdl., der efter nuværende Cours udgjør 6 Specier, haaber jeg, De vil modtage som Betaling for tilsendte Bøger. Skulde Deres Høiærværdighed ei være tilfreds dermed, da skal jeg uopholdelig skaffe dem omvexlede med Sølv, naar derom gives mig Underretning.

Modtag medfølgende faae Insecter og Planter som et lille Bidrag til Deres Samlings Formerelse ¹⁾). Særdeles gjerne vilde jeg have sendt flere, men Sommeren har været ganske ugunstig for Insectsamleren, og af de omskrevne Planter har jeg deels Nogle i Presse til Tørring, deels blomstre andre først i Efteraaret og jeg har kuns slette Exemplarer fra ifjor, af dem jeg ingen vilde sende, men hellere bie endtil jeg kunde sende fuldstændige. — Hvad jeg kan skaffe af Egnens Naturalier skal altid staae Deres Høiærværdighed til Tjeneste.

Gid De endnu maatte nyde mange Aar med Sundhed og Glæde, og endnu stifte megen Gavn i Deres Kreds, det ønskes af

Deres særdeles forbundne og tjenstpligtige
Henrick Beck.

2.

Aalborg d. 10. Aug. 1821.

I Haab om, at Deres Høiærværdighed endnu ei ganske har forglemt mig — som De for 3 a 4 Aar siden bæerede med en naturhistorisk Correspondense, tager jeg mig den Frihed at uleilige Dem med disse Linier! Min Dimission

---

skriften i de to Breve er forskellig, og Tone og Indhold i det første Brev passer heller ikke rigtig for en Skolediscipel, der skriver til en Provst. Er Brevet fra Faderen, har han altsaa haft samme Interesse som Sønnen.

1) En Fortegnelse over de sendte Insecter, ialt 21 Stykker, findes i Brevet.

til Universitetet forhindrede mig dengang i, saavel at fortsætte denne for mig saa behagelige Brevvexling, som fra at dyrke mit Yndlingsfag, Naturhistorien; siden har imidlertid min Stilling saaledes forandret sig at jeg ganske og aldeles kan hellige min Tid til denne herlige Videnskab, da jeg deels er ansat som Lærer i det naturhistoriske Fag ved Efterslægtsselskabets Realskole, deels, især i det sidste Aar, daglig har gaaet den zoologiske Professor Hr. Reinhardt tilhaande i det kongelige naturhistoriske Museum, ved hvis nye Organisation en Fremtids Vei vil aabnes for mig. — Entomologien har — næst efter almindelig Naturhistorie og anatomia comparata, hidtil især beskjæftiget mig, — og uagtet min gamle jydsk Insectsamling paa Overfarten til Kjøbenhavn saagodt som ganske gik til Grunde, har jeg dog allerede samlet saamange igjen, at jeg tæller over 2400 indenlandske Arter i min ny Samling; især har Sommerfuglenes Naturhistorie sysselsat mig en Tid lang, og jeg har i Sommer forsøgt at bearbejde denne Deel af vor danske Fauna, opmuntret dertil ved den for iaar af Universitetet udsatte Prispogave i Naturhistorien: ¹⁾

I Anledning heraf tager jeg mig den Frihed, at anmode Deres Høiærværdighed om gunstig Meddelelse af Deres Erfaringer i denne Green af Entomologien, helst ønskede jeg en Fortegnelse af de, i Deres Egn forekommende Lepidoptera ²⁾, og om det var muligt, Findested og Tid o. s. v. — Dersom der i Deres Høiærværdigheds Samling skulde forekomme nye eller ubeskrevne Arter, turde jeg da ei bede om at faae samme paa en kort Tid tillaans, da de ubeskadigede skulle blive Dem tilbagesendte. — Skulde De være i Besiddelse af Dubletter af de mindre almindelige Arter

¹⁾ Opgavens lange latinske Titel anføres. Den handlede om Sommerfuglene, og Beck vandt Universitetets Guldmedalje ved dens Besvarelse.

²⁾ Sommerfugle.

af Sommerfugle, især af Familierne Noctuelitæ, Gemetræ, Pyralides, Tortrices og Tineæ, da ønskede jeg gjerne at tilbytte mig samme, mod Vederlag af andre europæiske eller exotiske Insecter. Da jeg endnu i 3 Uger formodentlig forbliver her i Byen hos mine Forældre, turde jeg maaske gjøre mig Haab om, alt her, at see et Brev fra Dem imøde, og skulde jeg være bortreist vil mine Forældre nok tilstille mig Samme.

Med Høiagtelse har jeg den Ære at forblive

Deres forbundne

Henrick Beck.

Philos. Cand.

III. Breve fra Professor C. Molbech.

I.

Kiøbenhavn, 1. October 1822.

Allerede for 11 Aar siden, som Deres Høiærværdighed af hoslagte lidet Skrift vil erfare, fattede jeg det Forsæt at udgive en Ordbog over danske Dialect- eller Landskabs-Ord, og indbød Elskere af Modersmaalet til at understøtte dette Foretagende ved Samling af deslige Ord af Almuens Mund i Provindserne.

Mangehaande litteraire Arbeider og andre Hindringer have hidtil forhalet Ugivelsen af et saadant Værk; men Arbeidet har derfor dog ingenlunde været henlagt. Jeg har i den forløbne Tid faaet betydelige Bidrag til en Ordbog om de danske Dialecter, og har formeret dem ved Afskrifter af de Samlinger af danske Landskabsord, som det Kongl. d. Videnskabers-Selskab, i Følge Indbydelse, som det lod udgaae 1807, har erholdt tilsendte. Iblandt sidstnævnte Samlinger er ogsaa een fra Deres Høiærværdighed, indeholdende de paa Morsø brugelige Ord, meget rigere, end den Samling af saadanne Ord, der findes i Deres interessante og meget vel udførte

Beskrivelse over denne Ø. Men hiin haandskrevne Samling, saavidt ieg kiender den og har Afskrift af samme, gaar kun fra A til L eller M (som ieg i dette Øjeblik, da ieg ei har den ved Haanden ikke kan sige). — Da ieg nu for nærværende Tid er beskæftiget med at redigere mine Samlinger, og alvorligen tænker paa at forberede Udgivelsen af et Dansk Dialect-Lexicon, vilde det høiligen interessere mig at vide, om Deres Høiærværdighed har udført bemeldte haandskrevne Samling af Landskabsord fra Morsø til Enden af Alfabetet. I saa Tilfælde vilde De meget forbinde mig, og meget bidrage til Fuldstændigheden af et saadant Arbeide, med Hensyn til den jyske Dialect, om De vilde bevise mig den Godhed, ved Leilighed at meddele mig til Afbenyttelse Deres fortsatte Ordsamling fra L eller M, til Alfabetets Slutning; efterdi denne Deres Samling, saavidt ieg har benyttet den, er en af de fortrinligste og rigeste, ieg har fra Jylland. Skulde Deres Høiærværdighed kunne opmuntre Nogen Anden Sprog-Elsker i Jylland, udenfor Mors, og især paa Vestkanten af Landet, til at samle Bidrag af deslige Ord, vilde ogsaa dette være til Gavn for mit Forehavende, som jeg haaber engang, naar det er fuldført, vil interessere og fornøie enhver Sprogelsker, og som i Særdeleshed vil være Modersmaalet til Berigelse og Nytte.

I Haab om at Deres Høiærværdighed, der har viist saamegen Iver for den her omhandlede Sag, gunstigen optager den Anmodning, ieg har været saa fri at gjøre Dem, henlever ieg med megen Agtelse

Deres ærbødige Tiener

C. Molbeck,

Professor og Bibliotheksecretair.

2.

Kiøbenhavn d. 5. April 1826.

Med megen Erkiendtlighed aflægger jeg min forbindtligste Tak for Deres Høiærværdigheds ærede og venskabelige Skri-

velse af 20. f. M. og for den nogle Dage sildigere med Skipper Olsen modtagne Fortsættelse og Slutning af Deres Ordbog over Sproget paa Morsøe. Jeg takker ikke mindre for den meddeelte nøiagtige og ved Tegning oplyste Forklaring over Udskuddet og Hængekuben ¹⁾ paa en Bondegaard paa Mors, hvilken Tegning ligesom Alt hvad der vedkommer vore nationale Skikke, være sig i Bygnings- eller Levemaade, har havt megen Interesse for mig; hvorfor jeg ogsaa er i Færd med at faae mig den ziirlig afcopieret, for at kunne indsætte den i Deres med saa stor Flid og Omhu udarbejdede Beskrivelse over Mors. — Det er Skade, at vi næsten ikke siden denne Bog udkom have faaet nogen jydsk Sogne- eller Herreds-Beskrivelse; og dog er Jylland den af vore Provindser, vi overhovedet kiende mindst til.

Jeg havde iaar havt Tanke om en Mulighed i at kunne til Sommeren gjøre en lille Reise til Jylland, paa hvilken jeg dog næppe var kommen længere end til Viborg. Men et mig truffet Sygdomstilfælde gjør Udsigten til en saadan Reise nu høist usikker. Jeg har, uden at vide nogen Anledning dertil, faaet en Skade i mit høire Knæ, der, uden egentlig Smerte, bestaar i en betydelig Svaghed, saaledes at jeg ikke i 2 Minutter kan staae, og endnu sielden gaar anderledes end med stivt Been over Gulvet; efterat jeg i henved 4 Uger har været inde og bestandig stillesiddende, brugt Gnidninger, spanske Fluer o. m. Det er første Gang i mit Liv, at jeg gjør denne Erfaring, og alt for tidligt er det, i sit 42de Aar at blive til Invalid. Lægen trøster mig med Foraaret og den mildere Luft; men jeg har ingen ret Tro dertil, saa lidt som til at dette Tilfælde, som han mener, hidrører fra Gigt; thi deels har jeg aldrig kiendt noget til det Slags Sygdom, og deels kan jeg ikke tænke mig Gigt

¹⁾ En Tegning, maaske Schades, findes vedføjet dette Ord i Molbechs Dialect-Lexikon 1841. Andre Tegninger efter Schade findes smsteds. ved Ordet Fremmers.

uden virkelig, i det mindste temporair Smerte. Imidlertid er dette en total og høist besynderlig Forandring i min hele Tilværelse; hvorved jeg i det mindste (skiøndt jeg dagligen føler Savnet af min Virkekreds paa Bibliotheket, som jeg i 22 Aar har været vant ved) har den Trøst, at kunne læse og arbeide hiemme.

Nylig før jeg modtog Slutningen af Deres Høiærværdigheds Ordsamling var jeg bleven færdig med at redigere de foregaaende Bogstaver, (paa det forhen modtagne Tillæg til A—L nær) og seer jeg, at disse allene ville give mig 4—500 — det Hele altsaa vel 7—800 Artikler til det danske Dialect-Lexikon; tilvisse en af de rigeste, paalideligste og omhyggeligste Bidrag til dette, jeg har modtaget. Med dets Redaction har det endnu ingen kraftig Fremgang, før jeg engang seer Ende paa min almindel. danske Ordbog over Skriftsproget, hvilket jeg, om Gud under mig Helbred dertil, haaber at skulle drive det til om et Aars Tid. Noget over $\frac{3}{4}$ af hele Ordbogen er nu udarbejdet; og al den Tid, jeg nu maa anvende paa dette Arbeide, vil dernæst blive offret til Dialect-Lexikonet. — Jeg har imidlertid i Fjor Efteraar fuldført Udgivelsen af den gammeldanske Riimkrønike, med tilhørende Glossarium og Anmærkninger — et Arbeide, som har vundet meget Bifald, og som jeg har havt den Fornøielse at see fra den typographiske Side udmærket smukt udstyret. — Jeg har nu foretaget mig Udgivelsen af et andet gammeldansk Sprogværk, som slet ikke tilforn har været bekiendt. En Prospectus paa denne Bog, som vedlægges, gjør det overflødig at tale videre om samme¹⁾. Bogen selv haaber jeg at skulle have den Fornøielse, til Efteraaret eller Vinteren at oversende Deres Høiærværdighed; og gjør det mig ondt, ei at kunne sende Dem Riimkrøniken, hvoraf kun, efter Forlæggerens Bestemmelse tryktes et ganske lidet Oplag, som ved Subskription strax blev borttaget.

¹⁾ Her sigtes formodentlig til Henrik Harpestrengs Danske Lægebog, som Molbech udgav 1826.

Ikke uden Forundring har jeg læst Deres Fortælling om Oprindelsen til den Svaghed, der hindrer Dem fra Brugen af den høire Haand; og min Kone har ikke været mindre forundret over at see, at en Mand virkelig kan skrive saameget med den venstre Haand, ja endog tegne med denne. Her i Kiøbenhavn har et i mange Aar fameust Fruentimmer (en jødisk Jomfru Hertz) indbildt Folk, at hun i 5 Aar ei kunde røre den høire Arm, og skrev med den venstre (som hun maaskee tildeels ogsaa gjorde,) indtil det nu nyligen er bleven, ved hemmelige Observationer, opdaget, baade at hun aldeles ikke var lam, men at en heel Deel andre vidunderlige Phænomener, hun førte Lægerne bag Lyset med (f. E. med at have Matrix eller Uterus til visse Tider udspilet af Luft) var noget, hun selv paafandt og udførte. Efter denne Opdagelse har hun nu ogsaa aflagt at agere maalløs, hvilket hun i 3 Aar har gjort. Det er den samme Pige, af hvis Legemsdele Prof. Herholdt i en Tid af nogle Aar har udskaaet mange 100 Synaale og Knappenaale; som der nu ei mere tvivles om, hun med fri Villie selv har practiseret ind under Huden. Hun er imidlertid, uagtet Alle disse næsten utrolige Paafund, en meget besynderlig og udmærket Skabning. Saaledes har hun under sit lange Sygeleje blandt andet lært sig selv Latin, og det til den Færdighed, at hun skriver latinske Breve trods nogen Professor.¹⁾

Det vil være mig særdeles kiært og glædeligt, om jeg endnu en Gang i Aar med Skipper Olsen maa erfare, at Deres Høiærværdighed befinder Dem, i Forhold til Deres Alder, ved god Helbred og Rørighed, hvortil jeg aflægger mit hierteligste Ønske, i det jeg med sand Agtelse undertegner mig

Deres meget forbundne

ærbødigst hengivne

C. Molbeck.

---

¹⁾ Om »Synaalejomfruen« Rachel Hertz se Biogr. Lexikon VII, 422.